

HOE REMBRANDT DE BIJBEL VERBEELDT

In een werkelijk prachtig vormgegeven boek wordt de lezer, of liever: de kijker, door Anne Marijke Spijkerboer, die in verschillende vaktijdschriften over kunst en theologie publiceert, langs en door een groot aantal van Rembrandts afbeeldingen (schilderijen, etsen, tekeningen) geleid waarvan het uitgangspunt in een Bijbeltekst ligt. Zo passeren in even zovele hoofdstukken achtereenvolgens Abraham, Isaak en Jakob, Jozef, Simson, Saul en David, Esther, Tobit en voorstellingen uit het evangelie volgens Marcus de revue. Vervolgens zijn er uitvoerige hoofdstukken gewijd aan Rembrandts voorstellingen van Kerstmis, en van de Lijdens- en Paastijd.

Elke afbeelding van Rembrandts Bijbelse voorstellingen gaat vergezeld van de Bijbeltekst die erop betrekking heeft. In bijna alle gevallen wordt als begeleidende Bijbeltekst geciteerd uit de *Naardense Bijbel* die Pieter Oussoren in oktober 2004 heeft gepubliceerd. Het is trouwens maar goed *dat ook die Naardense Bijbel* niet altijd consequent zijn eigen grondbeginselen volgt, want dan zou de titel van Spijkerboers boek minder doeltreffend zijn geweest. De Hebreeuwse grondtekst van het Oude Testament spreekt namelijk nooit over 'engel', maar altijd over 'bode'!

De titel *Rembrandts engel is* voortgekomen uit het vermoeden van de schrijfster dat deze kunstenaar beslist zijn eigen genius, zijn eigen inspirerende engel moet hebben gehad. Daarnaast is zij gefascineerd door de vliegende wezens zoals Rembrandt die geregeld afbeeldt. In dat verband moet ik bij het schilderij getiteld 'Jakobs gevecht met de engel' (blz. 59-62) even wijzen op een merkwaardig en wijdverbreid misverstand. In de Bijbeltekst van Genesis 32:25-31 is namelijk nergens sprake van een 'engel', maar van 'een man' (vers 25) die aan het einde van het verhaal als 'God' wordt aangeduid (vers 31).

Elk hoofdstuk van het boek kent een strakke, maar aangename opbouw. Na de reproductie van het kunstwerk en het bijbehorende citaat uit de *Naardense Bijbel* neemt Spijkerboer de lezer, tevens kijker, mee door het kunstwerk. Dat gebeurt kundig en bondig, met oog voor lichtval, schaduwwerking en compositie, op een manier die nooit verveelt. Een schot in de roos is ook het afsluitende hoofdstuk waarin wordt geschetst hoe dit boek in groepsverband, het liefst na een excursie in een museum, te gebruiken is. In de rubriek 'Registers en bronverwijzingen' (blz. 223-239) vindt men achtereenvolgens: (1) een opsomming van musea in binnen- en buitenland met door Rembrandt vervaardigde Bijbelse voorstellingen, (2) een Bijbeltekstenregister, (3) een engelenregister (4) een register van alle in dit boek opgenomen afbeeldingen met allerhande informatie (o.a. afmeting, museum, soort werk [ets, tekening, schilderij]) en (5) een lijst van geraadpleegde literatuur.

Na haar boek *Wij hebben ongelooflijke dingen gezien: Johannes vanuit de kunst gelezen* (Zoetermeer, 2004), dat ik in *Streven* (maart 2005, blz. 277-278) heb besproken, is ook deze publicatie over Rembrandt en de Bijbel zeer de moeite waard.

Op één punt meen ik de schrijfster van dit schitterende boek te moeten corrigeren. Een aantal keren (blz. 12, 132) spreekt zij namelijk overeen Duitse vertaling van de Bijbel die Maarten Luther vanuit de *Latijnse Vulgaat* vervaardigd zou hebben. Een dergelijke Bijbelvertaling bestaat echter niet.

Panc Beentjes

Dr. AM. Spijkerboer, *Rembrandt, engel. Bijbelverhalen van een Schilder*, Uitgeverij Skandalon, Vught, 2006, 239 blz., 29,50 euro, ISBN 90-76564-18-3.